

**ภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3
Leadership and the Performance of School Administrators
Under the Office of Ubon Ratchathani Primary Educational
Service Area 3**

พระมหาสุพล อระมุล^{1*} บัวพัน ชัยวงศ์ษา² อติพร สายแวว³ สืบสกุล บุญประสิทธิ์⁴
นราพร นันโก⁵ อภิชา ทองกุล⁶ ปัญญา ตริสิศพจน์กุล⁷
Phramahasupon Oramoon¹ Buaphan Chaiwongsa² Athiporn Saiwaew³
Sabsagul Boonprasit⁴ Naraporn Nantho⁵ Apichaya Thongkun⁶
Panya Treeletpojkul⁷

¹⁻⁶นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Master of Education in Educational Administration, Ubon Ratchathani Rajabhat University

⁷อาจารย์ที่ปรึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Advisor of the Master of Education Program Education Administration, Ubon Ratchathani Rajabhat University

*Corresponding author e-mail: athiporn.sg64@ubru.ac.th

(Received: 4 December 2021, Revised: 7 June 2022, Accepted: 10 June 2022)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานและเปรียบเทียบภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 โดยจำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ในการบริหารและ ขนาดโรงเรียน ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา 208 คน ข้าราชการครู 1,931 คน ตัวอย่างได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย 695 คน ใช้แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับเพื่อเก็บข้อมูลซึ่งมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .95. สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่า F-test ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานจำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นขนาดของโรงเรียนที่มีความแตกต่างกัน 3) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านจิตนาการ พบว่า ผู้บริหารควรเป็นผู้นำที่มีลักษณะของการเป็น ผู้ที่มีความรอบรู้ มีไหวพริบดีในการแก้ไขปัญหา และกล้าเปลี่ยนแปลง ด้านความยืดหยุ่น ผู้บริหารควรมีพฤติกรรมที่ยืดหยุ่น ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ปรับกิจกรรมตามความเหมาะสม เปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น ด้านวิสัยทัศน์ ควรมีทักษะในการสร้างวิสัยทัศน์ในการพัฒนาคุณภาพสามารถวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและบริบทเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศ ด้านแรงจูงใจ ผู้บริหารต้องมีทักษะในการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน และด้านความไว้วางใจ ผู้บริหารควรสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ครูในการแสดงความคิดเห็น และควรให้โอกาสและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นในการสร้างสรรค์ผลงาน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ; แรงจูงใจในการทำงาน

ABSTRACT

This study compares the leadership and performance of school leaders in the Office of Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area 3 according to rank, management experience, and school size. 1,931 teachers and 208 school administrators served as the samples. Simple random sampling was used to choose the samples from 695 individuals. Data were gathered using a 5-level estimation questionnaire with a reliability level of .95. The percentage, mean, standard deviation, T-test, and F-test were the statistical methods utilized to examine the data. The results showed that: 1) both the overall and individual aspects of the school administrators' leadership and performance were at a high level; 2) overall and individual performance, leadership, and operations were not different by position education level and work experience except for the size of the school; and 3) in the direction of leadership development and the performance of the school administrators, in terms of imagination, administrators should be knowledgeable. They should have the abilities to develop a vision for quality improvement, be able to analyze circumstances, the environment, and context to achieve their goals. They should be flexible in their behavior, adaptable to various situations, adapting activities as appropriate, and allowing others to express their opinions.

Keywords: Leadership; Guidelines for Leadership Development; work motivation

บทนำ

ผู้นำมีความสำคัญต่อสถานศึกษาเป็นอย่างมาก โดยความสำเร็จของสถานศึกษาขึ้นอยู่กับหลายองค์ประกอบ แต่ไม่มีองค์ประกอบใด ที่สามารถควบคุมการเปลี่ยนแปลงภายในหน่วยงานได้ ยกเว้นสิ่งหนึ่งที่จะปรับปรุงและพัฒนาได้ตลอดเวลา คือ ภาวะผู้นำทางวิชาการ ซึ่งไม่มีรูปแบบของการบริหารใดที่มีความเหมาะสมกับทุกสถานการณ์ ในทำนองเดียวกันย่อมไม่มีผู้นำคนใดที่จะเหมาะสมกับการบริหารงานในองค์กรได้ทุกสถานการณ์ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีศักยภาพในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

โดยปรับตัวให้เหมาะสมกับทุกสถานการณ์ได้อย่างมีคุณภาพ และใช้ความรู้ ความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารงานวิชาการ อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการที่ผู้บริหารสถานศึกษามีรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการ ซึ่งเชื่อกันว่าน่าจะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้ใช้ความรู้ความสามารถ และศักยภาพในการบริหารสถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจากสถานศึกษาเป็นหน่วยงานแรกที่มีหน้าที่จัด การเรียนการสอนแก่กุลบุตรกุลธิดา โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำ (leader) จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาในทุก ๆ ด้านอย่างต่อเนื่องให้สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาท่ามกลางกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม (ดวงกมล เปียทอง, 2554)

ความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้นำที่มีส่วนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีส่วนในการพัฒนาประเทศชาติการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งจะส่งผลให้ได้รูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ประสบความสำเร็จอย่างเหมาะสม เป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการและเป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้บริหารสถานศึกษาทั่วไป รูปแบบดังกล่าวจะเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของ

ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งผล ให้ผู้บริหารสามารถพัฒนาสถานศึกษาไปสู่เป้าประสงค์คือ มุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน โดยมุ่งหวังให้เด็กไทยทุกคนเก่ง ดี มีความสุขเพื่อเพิ่มทุนทางการสังคม ลดปัญหาที่เกิดขึ้นและนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติในอนาคตต่อไป

การทำงานจึงต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญงานในแต่ละค่านามระคมสมองและทำงานเป็นทีมร่วมกัน ในสถานการณ์ปัจจุบันต้องมีความสามารถของผู้บริหารหรือผู้นำที่สามารถใช้ภาวะผู้นำ (leadership) ซึ่งภาวะผู้นำเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จตามความมุ่งหมายและการช่วยผู้คนที่ก้าว ไปสู่จุดมุ่งหมายสูงสุดตามศักยภาพที่แต่ละบุคคลมีอยู่ ส่วนใหญ่จะพบว่า องค์กรหลายแห่งยังไม่ สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้น้องได้อย่างเต็มที่ ผู้บริหารยังนำเทคนิคเก่า ๆ หรือเทคนิคที่ล้าสมัยแล้ว มาใช้ในการบริหารจัดการ หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือผู้บริหารยังมีความเชื่อที่ผิด ๆ เกี่ยวกับภาวะผู้นำ โดยเชื่อว่าความคิดของตนนั้นถูกต้อง ความเชื่อหรือความคิดที่ไม่ถูกต้องเหล่านี้ขัดขวาง ทำให้องค์กร เกิดความล่าช้า (บุบผา ไหลพิงทองและ สุวัฒน์ เงินฉ่ำ อ้างถึงใน วรวัฒน์ แสงน้อย, 2557)

ภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารงานขององค์กรโดยเฉพาะ อย่างยิ่งสถานศึกษาซึ่งเป็นองค์กรทางด้านการศึกษามีเป้าหมายสำคัญสูงสุดในการจัดการศึกษาคือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ และได้มาตรฐานตามที่สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนดไว้ รวมไปถึงให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม โดยอาศัยความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จำเป็น สำหรับผู้บริหารสถานศึกษานั้นก็คือทักษะทางด้านภาวะผู้นำ เพื่อนำพาสถานศึกษาให้บรรลุตาม วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน ในการศึกษาภาวะผู้นำ ได้มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะ ผู้นำอยู่หลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีภาวะผู้นำตามลักษณะผู้นำ ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ภาวะผู้นำเชิง สถานการณ์ และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น ที่สามารถเรียนรู้และพัฒนาให้เกิดภาวะผู้นำตาม แนวทางของแต่ละทฤษฎี สำหรับแนวคิดภาวะผู้นำที่แท้จริง หรือภาษาอังกฤษใช้คำว่า Authentic leadership ซึ่งเป็นแนวคิดภาวะผู้นำที่มุ่งเน้นไปที่ตัวผู้นำ เป็นลักษณะและพฤติกรรมของผู้นำที่มีความ มั่นคงในคำพูด การกระทำและค่านิยม ผู้นำที่แท้จริงจะมีการรับรู้ตนเอง มีความตระหนักรู้ในตนเองสูง (Self-awareness) รู้จักตนเองเป็นอย่างดี มีการยอมรับนับถือในตนเอง มีหลักการที่เป็นค่านิยมที่ แท้จริง และมีการปฏิบัติตามค่านิยมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เช่น ความซื่อสัตย์ ความเสียสละความ เมตตากรุณา ความยุติธรรม ความรับผิดชอบ และการมองโลกในแง่ดี เป็นต้น นับได้ว่าเป็นการเรียนรู้ ความเป็นตัวตนของตนที่อยู่ในตัวของผู้นำเองก่อน ก่อนที่จะเรียนรู้หรือไปพัฒนาบุคคลอื่น ๆ ใน หน่วยงาน องค์กรหรือสังคม โดยภาวะผู้นำที่แท้จริงจะมีค่านิยม และความเชื่อเป็นตัวกำหนดการ กระทำ ซึ่งจะเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การบริหารสถานศึกษาประสบความสำเร็จ เพราะการรู้จัก ตนเอง (Self-awareness) เป็นเรื่องสำคัญมากที่ผู้นำจะต้องเรียนรู้และรู้จักตนเองให้ถ่องแท้ เพราะการ เป็นผู้นำ คือความสามารถในการทำให้เป้าหมายของชีวิตกระจ่างชัด (Clarify Propose of Life) และ สร้างสรรค์สิ่งที่ดีที่สำคัญที่สุดสำหรับสถานศึกษา ต้องรู้ตัวเองอยู่เสมอว่าการบริหารงานของผู้บริหาร สถานศึกษาที่ดำเนินการอยู่นั้นสำคัญจริงสำหรับสถานศึกษาหรือไม่ (นภา ธรรมทรงชนะ, 2557)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3

2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร และขนาดโรงเรียน

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3
2. เป็นข้อมูลและแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาหน่วยงานและผู้บริหารอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ปีการศึกษา 2564 จำแนกตามตำแหน่งในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กจำนวน 107 คน ผู้บริหารสถานศึกษา ขนาดกลาง จำนวน 98 คน ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 3 คน ข้าราชการครูสถานศึกษาขนาดเล็กจำนวน 545 คน ข้าราชการครูสถานศึกษาขนาดกลางจำนวน 1,301 คน ข้าราชการครูสถานศึกษาขนาดใหญ่จำนวน 85 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,931 คน

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จำนวน 695 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กจำนวน 14 คน ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดกลาง จำนวน 80 คน ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 3 คน ข้าราชการครูสถานศึกษาขนาดเล็กจำนวน 226 คน ข้าราชการครูสถานศึกษาขนาดกลางจำนวน 302 คน ข้าราชการครูสถานศึกษาขนาดใหญ่จำนวน 70 คนซึ่งได้มาโดยการกำหนดตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ Kerjcie and Morgan โดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling)

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ตัวแปรต้น

1. ตำแหน่ง
 - 1.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน
 - 1.2 ข้าราชการครู
2. ระดับการศึกษา
 - 2.1 ปริญญาตรี
 - 2.2 ปริญญาโท
 - 2.3 ปริญญาเอก
3. ประสบการณ์การทำงาน
 - 3.1 1 – 5 ปี
 - 3.2 6 – 10 ปี

3.3 11 – 15 ปี

3.4 16 ปีขึ้นไป

4. ขนาดโรงเรียน

4.1 โรงเรียนขนาดเล็ก

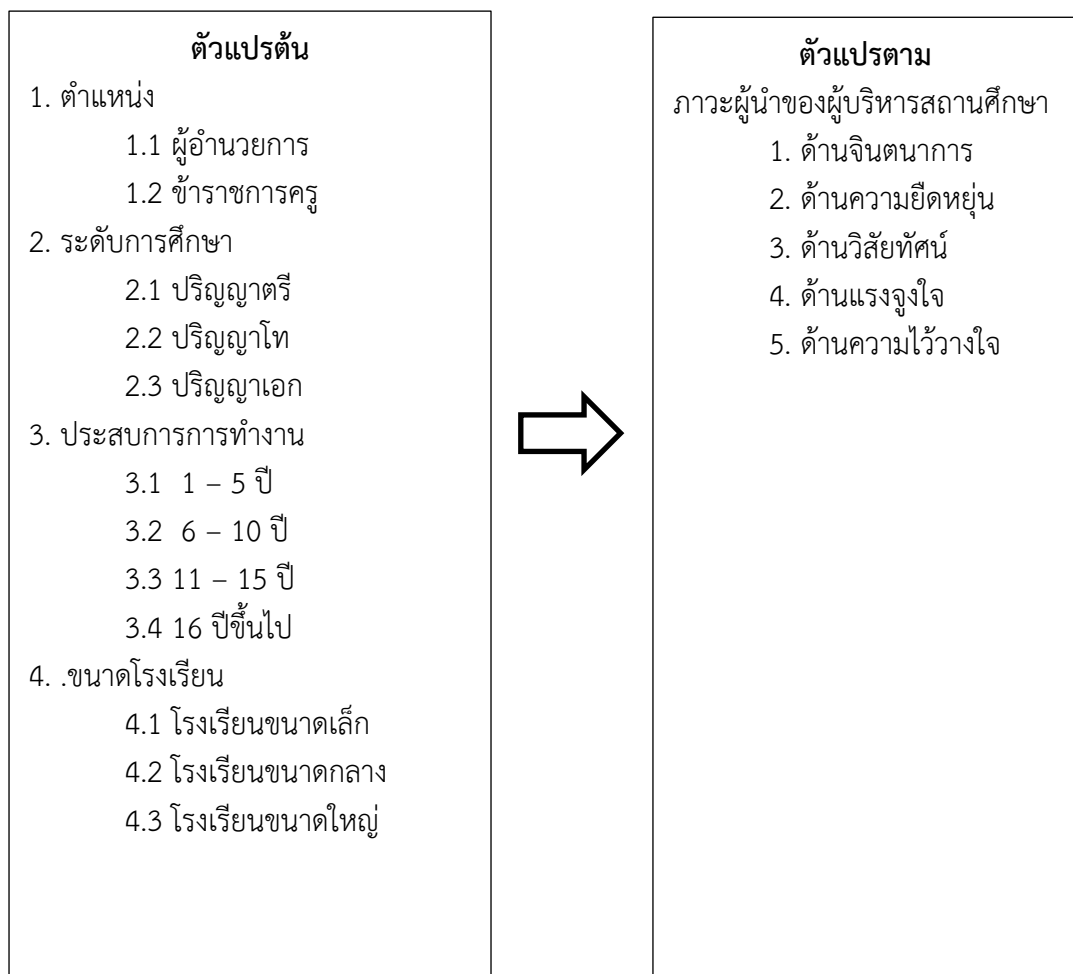
4.2 โรงเรียนขนาดกลาง

4.3 โรงเรียนขนาดใหญ่

ตัวแปรตาม ได้แก่ ภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านจินตนาการ
2. ด้านความยืดหยุ่น
3. ด้านวิสัยทัศน์
4. ด้านแรงจูงใจ
5. ด้านความไว้วางใจ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test)

ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 3 ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนโดยใช้หลักภาวะผู้นำในการบริหาร

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. ศึกษารายละเอียดของตัวแปรที่ต้องการวัดตามความมุ่งหมายของการวิจัยมากำหนดเป็นประเด็นหลัก และแยกประเด็นหลัก ออกเป็นประเด็นย่อยๆ นำมากำหนดเป็นข้อคำถามให้เหมาะสมกับเนื้อหาและขอบข่ายของเรื่องที่จะศึกษา

3. ร่างแบบสอบถาม ให้ครอบคลุมเนื้อหา

4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม และขอแนะนำ เพื่อดำเนินการปรับปรุงแก้ไข

5. ปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ แนะนำ แก้ไข แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา โดยใช้แบบประเมิน IOC และเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป พบว่าแบบสอบถามแต่ละข้อที่ใช้ในการวิจัยมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.80-1.00

6. ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา พิจารณาให้ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงตรวจสอบและแก้ไข

7. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไข แล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับครูผู้สอนใน

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) โดยวิธีของครอนบาช (Cronbach, 1970) ปรากฏว่าได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.83

8. จัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์แล้ว ไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยสอบถามครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าระดับภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ในด้าน จินตนาการ ด้านความยืดหยุ่น ด้านวิสัยทัศน์ ด้านแรงจูงใจ และด้านความไว้วางใจ ซึ่งวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายด้านและผลเฉลี่ยรวม ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้

1.ภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อุบลราชธานี เขต 3 ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 เรียงจากมากไปน้อย คือ ด้านแรงจูงใจ และด้านวิสัยทัศน์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในแต่ละด้าน ผลปรากฏดังนี้

ภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู จำแนกตามรายข้อ ด้านที่ 1 ด้านจินตนาการ พบว่าภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ในด้านจินตนาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารมีอารมณ์ขัน เป็นกันเองกับบุคลากร เพื่อสร้างบรรยากาศในการทำงานให้มีความสุข อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ผู้บริหารมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีการคิดแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยวิธีใหม่ ๆ อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารมีความบริสุทธิ์ใจ และทุ่มเทในการทำงานตามเป้าหมายของโรงเรียนอย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมาก และผู้บริหารสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ อยู่ในระดับมาก

ภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู จำแนกตามรายข้อ ด้านที่ 2 ด้านความยืดหยุ่น พบว่าภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ในด้านความยืดหยุ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ผู้บริหารเปิดกว้างในการยอมรับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากบุคลากร อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาที่รวดเร็วและถูกต้องในสถานการณ์ที่คับขัน อยู่ในระดับมาก ผู้บริหารมีความอดทน สามารถควบคุมอารมณ์ได้ทุกสถานการณ์ อยู่ในระดับมาก และผู้บริหารมีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนผลงานตามความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก

ภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู จำแนกตามรายข้อ ด้านที่ 3 ด้านวิสัยทัศน์ พบว่าภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ในด้านวิสัยทัศน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ที่ดี และสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ไปยังบุคลากรได้ อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ผู้บริหารมีการ สนับสนุนส่งเสริมบุคลากรให้มีโอกาส เพื่อให้อาจปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารคิดหาแนวทางในการพัฒนาบุคลากรได้อย่างสร้างสรรค์และมีคุณภาพ อยู่ในระดับมาก

ภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู จำแนกตามรายข้อ ด้านที่ 4 ด้านแรงจูงใจ พบว่าภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ในด้านแรงจูงใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากร อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสามารถโน้มน้าวให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ได้เต็มศักยภาพ อยู่ในระดับมาก

ภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู จำแนกตามรายข้อ ด้านที่ 5 ด้านความไว้วางใจ พบว่าภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ในด้านความไว้วางใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ผู้บริหารให้ความไว้วางใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ผู้บริหารให้เกียรติในการตัดสินใจและเข้าใจข้อผิดพลาดของบุคลากร อยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3

2.1 การเปรียบเทียบภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จำแนกตามตำแหน่งที่ต่างกัน โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านภาวะผู้นำแต่ละด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ประกอบด้วย 2 ด้าน คือ ด้านจินตนาการและด้านความยืดหยุ่น ยกเว้น 3 ด้านที่ไม่แตกต่างกัน คือ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านแรงจูงใจ และด้านความไว้วางใจ

2.2 การเปรียบเทียบภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จำแนกตามระดับการศึกษาเป็นรายด้านและผลเฉลี่ยปรากฏว่า ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จำแนกตามระดับการศึกษาที่ต่างกันโดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ไม่ต่างกัน

2.3 การเปรียบเทียบภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์การทำงานที่ต่างกันโดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ไม่ต่างกัน

2.4 การเปรียบเทียบภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จำแนกตามขนาดโรงเรียนที่ต่างกันโดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 มี คู่ ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านของภาวะผู้นำแต่ละด้าน พบว่า ภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จำแนกตามขนาดโรงเรียนที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ประกอบด้วย 1 ด้าน ได้แก่ ด้านจินตนาการ และคู่ที่ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความยืดหยุ่น ด้านวิสัยทัศน์ ด้านแรงจูงใจ และด้านความไว้วางใจ

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ 2 ด้าน ได้แก่

1. จากข้อค้นพบเกี่ยวกับภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีประเด็นอภิปรายผลได้ดังนี้ 1. ด้านจินตนาการ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 มีภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงาน คือ ผู้บริหารมีความบริสุทธิ์ใจและทุ่มเทให้การทำงานตามเป้าหมายของโรงเรียนอย่างสร้างสรรค์และมีความสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ มีความรอบรู้ ความเข้าใจวิเคราะห์ระบบต่าง ๆ และนำไปปฏิบัติ เพื่อพัฒนาโรงเรียนได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของจารินี สิกุลจ้อย (2556) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 2 มีความยืดหยุ่น วิสัยทัศน์ และจินตนาการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงแข ขานอก (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 6 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 6 ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความยืดหยุ่น ด้านจินตนาการและด้านการแก้ปัญหา ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาพ ฤทธิ์บำรุง (2556) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 30 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 30 มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกรายการและภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 30 ได้แก่ ด้านการมีความยืดหยุ่น และปรับตัว ด้านการคำนึงถึง ความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการทำงานเป็นทีม และด้านการมีความคิดสร้างสรรค์

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาเขต 3 แบ่งตามความคิดเห็นของผู้บริหารและข้าราชการครู พบว่าผู้บริหาร มีภาวะผู้นำที่มีความเหมาะสมและมีภาวะผู้นำเหมาะกับการบริหารงานในองค์กร

2. ด้านภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จำแนกตามระดับการศึกษา ประสพการณ์ในการทำงานและขนาดของโรงเรียน ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 เกี่ยวกับภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จำแนกตามระดับการศึกษา ประสพการณ์ในการทำงานและขนาดของโรงเรียนต่างกัน 1.ภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 จำแนก ระดับการศึกษา และประสพการณ์ในการทำงานที่มีความแตกต่างกันโดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของกิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์ (2555) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า เมื่อศึกษาเปรียบเทียบด้านอายุและประสพการณ์การเป็นผู้บริหาร พบว่า ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับผลการวิจัย ของสุขพัชรา ชุ่ม

เจริญ (2556) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องโครงสร้างองค์ประกอบภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้นิเทศภายในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผลการทดสอบความแตกต่างภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้นิเทศภายในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกับอายุและประสบการณ์การนิเทศภายใน โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

โดยสรุปแล้ว ผลการวิจัยภาวะผู้นำของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 แบ่งตามขนาดโรงเรียน ซึ่งเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 มีโรงเรียนขนาดเล็กมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่ในโรงเรียนขนาดเล็กมีบุคลากรจำนวนน้อยกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ ทำให้มีโอกาสในการเข้าถึงและสนิทสนมกับผู้บริหารสถานศึกษามากกว่า ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามในโรงเรียนขนาดเล็กมีโอกาสในการแสดงออกถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษามากกว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่ในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ ทั้งนี้ ขนาดของโรงเรียนมีส่วนสำคัญในการ บริหารจัดการ และการพัฒนาสถานศึกษาของให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งภาระงานของแต่ละโรงเรียนก็มีความแตกต่างกัน ดังนั้นหน้าที่และความรับผิดชอบก็ย่อมแตกต่างกันทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องแสดงศักยภาพของการเป็นผู้นำในการบริหารจัดการอย่างเต็มที่ เพื่อให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 มีประเด็นข้อเสนอแนะจากงานวิจัยในครั้งนี้และข้อเสนอแนะสำหรับวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยและคณะมีข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 ที่มีค่าเฉลี่ยระดับต่ำ ควรส่งเสริมภาวะผู้นำในแต่ละด้าน ดังนี้

- 1) ภาวะผู้นำด้านจินตนาการ ผู้บริหารควรมีการส่งเสริม และพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในการวิเคราะห์ระบบต่างๆในการบริหารจัดการสถานศึกษาและมีการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาโรงเรียนที่มีคุณภาพ
- 2) ภาวะผู้นำด้านความยืดหยุ่น ผู้บริหารควรมีความยืดหยุ่นในด้านการปรับเปลี่ยนแผนงานให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของบริบทโรงเรียนอย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพภาวะผู้นำด้านวิสัยทัศน์ ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการนำความรู้และประสบการณ์ต่างๆมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา และควรมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ การนำเสนอโครงการและกิจกรรมใหม่ๆ อย่างมีคุณภาพ
- 4) ภาวะผู้นำด้านแรงจูงใจ ผู้บริหารควรเปิดให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาและควรสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรเพื่อ ให้มีความสุขในการทำงาน
- 5) ภาวะผู้นำด้านความไว้วางใจ ผู้บริหารควรมอบหมายงานให้กับบุคลากรตามความรู้ ความถนัด และความสามารถของบุคลากรแต่ละคนและควรส่งเสริมให้บุคลากรแสดงผลงานทางวิชาการในระดับต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์และควรสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดความสุขและประสบผลสำเร็จในการทำงาน

2. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสังกัดอื่น ๆ และควรมีการศึกษภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาในกรอบแนวคิดทฤษฎีอื่นที่มีความครอบคลุมทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กรมสามัญศึกษา. (2542). *แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ดวงกมล เปียทอง. (2554). *รูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคตะวันออก*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและผู้นำการเปลี่ยนแปลง มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- นิตยา นาคดิลก. (2557). *การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7*. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- นันทน์ภัส รัชพงศ์ชญาณนท์. (2559). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับพฤติกรรมเขาวนด้านจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 7*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- บรรพต รังงาม. (2555). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- บุบผา ไหลพิงทอง และสุวัฒน์ เงินฉ่ำ. (2557). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง*. *วารสารวิชาการ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย*, 4(3), 190-166.
- ปราชญา กล้าผจญ และ สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2542). *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

